

Бучма В.В. Діалогічна взаємодія як складова педагогіки партнерства в концепції нової української школи. *Формування позитивної громадської думки щодо освітніх інновацій: підсумки IV етапу експерименту* : матеріали круглого столу (м. Київ, 13 червня 2019 р.) // *Вісник психології і педагогіки*. – Випуск 24. – 2019. – [Електронний ресурс].

[URL:http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-__Випуск_24](http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-__Випуск_24)

Бучма В.В.
старший науковий співробітник лабораторії
психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені
Г.С. Костюка НАПН України

ДІАЛОГІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК СКЛАДОВА ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА В КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Одним з дев'яти ключових компонентів формули Нової української школи є “педагогіка партнерства”, основою якої є спілкування, взаємодія та співпраця між вчителем, учнем і батьками [3]. У зв'язку з цим постають питання щодо організації освітнього процесу в початковій школі, з якої, власне, і почалося реформування загальної середньої освіти. Визначальною рисою освітнього процесу є взаєморозуміння, взаємоповага та співробітництво вчителя та учнів. Саме через таке співробітництво здійснюється взаємодія вчителя та учнів, у процесі якої відбувається спільна робота. Зазначимо, така взаємодія спрямована на формування ключових компетентностей учнів, що відповідає реформі освіти, яка полягає у перебудові школи з надання знань до школи компетентностей для життя у сучасному світі. На думку видатного педагога В.О. Сухомлинського, взаємодія між вчителем та учнями повинна відбуватися на засадах духовності, доброзичливості взаємоповаги і взаємної довіри. Орієнтація вчителя на учня як на рівного собі учасника взаємодії відображена у “педагогіці співробітництва” Ш.О.Амонашвілі. Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх учасників освітнього процесу (вчителі, учнів, батьків). В рамках Концепції Нової української школи спостерігається зміна форми взаємодії у системі

“вчитель - учень”. На перший план виступає діалогічна взаємодія, тобто, взаємодія особистостей з певною системою загальнолюдських потреб і цінностей (потребою у підтримці, заохоченні, схваленні з боку інших, у самореалізації, потребою виявити свою індивідуальність, бути значущим).

Головною ознакою розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку є зміна її соціального статусу. Дитина стає школярем і починає здійснювати такий тип діяльності як учіння, що є провідною діяльністю та спільною діяльністю в системі “вчитель-учень”. Слід зазначити, що в умовах початкової школи взаємодія в системі “вчитель-учень” істотно впливає на ставлення дитини до батьків і до однолітків [2]. На нашу думку, взаємодія вчителя з учнями у формі діалогічного спілкування, спрямована як на організацію спільної діяльності та її продуктивне виконання, так і на гуманізацію спілкування між учасниками педагогічної взаємодії (вчителі, учні, батьки). Діалогічне спілкування забезпечує суб’єкт- суб’єктний принцип взаємодії вчителя з учнями. Як форма взаємодії діалогічне спілкування здійснюється за умови наявності у вчителя професійно-педагогічної та мовно-комунікативної компетентностей. Складовою професійно-педагогічної компетентності вчителя вважаємо надання знань, які дитина використовуватиме в подальшому житті; вміння використовувати інновації; креативність мислення здатність використовувати психологічні засоби навчання при побудові освітнього процесу; тактовність (вміння встановлювати контакт з учнями на основі взаємовпливу, взаємопереживання та взаєморозуміння). Мовно-комунікативна компетентність включає, насамперед, культуру мовлення: грамотність побудови фраз, правильна вимова слів, простота і зрозумілість викладу, виразність усного мовлення (тон, динаміка звучання голосу, темп, паузи, наголоси, інтонації, дикція). Здебільшого комунікативна взаємодія в системі “вчитель-учень”. відбувається на основі усного мовлення, що є засобом передачі і прийому інформації, засобом і чинником розумового розвитку дитини [4]. Також одним з суттєвих показників діалогічності спілкування є психологічний вплив суб’єктів взаємодії один на

одного. Форми впливу на учнів з боку вчителя пов'язані з його індивідуально-особистісними якостями, від яких багато в чому залежить як швидко дитина адаптується до школи, її вимог і труднощів, що впливатиме на її самопочуття, розвиток і успішність в оволодінні знаннями. Педагогіка партнерства також передбачає розвиток комунікативної культури суб'єктів освітнього процесу. Зокрема, наголосимо на розвитку культури діалогічного спілкування вчителя як важливої домінанти його загальнокультурної компетентності. Суттєвою ознакою високого рівня культури діалогічного спілкування є сформованість комунікативної здатності як спроможності до побудови суб'єкт – суб'єктних відносин, що складається з мотиваційного, вольового та поведінкового компонентів. Мотиваційний компонент комунікативної здатності включає потребу у спілкуванні як базову потребу людини до саморозвитку, самореалізації через діалог з іншими людьми та спрямованість особистості, що передбачає встановлення комунікативного контакту, позитивних емоційних стосунків з іншими людьми, орієнтацію на спільні дії). Вольовий компонент комунікативної здатності передбачає здатність учасників міжособистісної взаємодії до самоконтролю у спілкуванні. Поведінковий компонент характеризується здатністю до співпереживання та зняттям бар'єрів у міжособистісної взаємодії.

Як зазначалося вище, на сьогодні спостерігається значне оновлення системи взаємодії між вчителем і учнем. Основними принципами якої є емоційна та особистісна розкритість вчителя й учня, психологічна налаштованість на актуальні стани один одного, безцінність, довірливість та щирість спілкування. Однак, власні спостереження та узагальнення отриманих іншими вченими даних, щодо організації освітнього процесу у школі, дають підставу стверджувати, що нерідко взаємодія у системі «вчитель-учень» здійснюється на рівні “суб'єкт - об'єктних” відносин. Це відбувається, коли один з партнерів по спілкуванню сприймає іншого як пасивну особу і може стати однією з причин виникнення труднощів у спілкуванні при виконанні спільної діяльності (“бар'єри ” спілкування) На думку таких вчених як В.В.

Андрієвська, Г.О. Балл, Е.С. Белова, О.В.Киричук, О.М. Корніяка, С.Д. Максименко, Т.Д Щербань та ін. діалогічне спілкування є формою взаємодії, що сприяє подоланню “ бар’єрів ” спілкування, наслідком яких може стати також порушення безпеки взаємодії в системі “вчитель-учень” [1]. Зазначимо, що психологічна безпека взаємодії в системі “вчитель-учень” є необхідною умовою ефективності освітнього процесу Нової української школи. Таким чином, діалогічна взаємодія як складова педагогіки партнерства забезпечує можливість здійснення компетентнісного підходу до навчання, що є пріоритетним напрямком сучасної реформи освіти.

Література

1. Дзюбко Л.В., Бучма В.В. Психологічна безпека взаємодії в системі «вчитель-учень» в умовах Нової української школи / Людмила Віталіївна Дзюбко, Вікторія Володимирівна Бучма // Психологічні виміри особистісної взаємодії суб’єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми : матеріали II Всеукраїнської конференції з міжнародною участю (21 квітня 2019 року, м.Київ) / міжнародна видавнича платформа “Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools”. С. 55-64. Режим доступу: <https://fdotadotr.wordpress.com/психологічні-виміри/>
https://fdotadotr.files.wordpress.com/2019/06/d09cd0b0d182d0b5d180d196d0b0d0bbd0b8_d094d180d183d0ba.pdf
2. Корніяка О.М. Психологія комунікативної культури школяра: Монографія. – К.: Міленіум, 2006 – 336 с.
3. Савченко С. В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-67119769>.
4. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. – К., Рад школа, 1981. – 319 с. – (Пед.. б-ка).